

3. Сарнов Б. Бывают странные сближенья: «Медный всадник». Взгляд из двадцать первого века // Вопросы Литературы. – 2002. – Вып. 5. – С. 45–74.
4. Томашевский Б. В. Пушкин. Книга вторая. Материалы к монографии. (1824–1837). – М. – Л.: Изд-во АН СССР, 1961. – 581 с.
5. Брюсов В. Я. Медный всадник // Собр. соч. в семи томах. Т. 7. – М.: Художественная литература, 1975. – С. 30–61.
6. Анциферов Н. П. Миф о «строителе чудотворном» // Быль и миф Петербурга. – Петроград: Изд-во Брокгауз – Эфрон, 1924. – С. 49–83.
7. Измайлов Н. В. «Медный всадник» А. С. Пушкина: История замысла и создания, публикации и изучения // Пушкин А. С. Медный всадник. – Л.: Наука, 1978. – С. 147–265.
8. Борев Ю. Искусство интерпретации и оценки. Опыт прочтения «Медного всадника». – М.: Сов. писатель, 1981. – 400 с.
9. Хаев Е. С. Идиллические мотивы в произведениях Пушкина 1820–1830-х годов // Болдинские чтения. – Горький: Изд. Горьковского ун-та, 1984. – С. 104–109.
10. Топоров В. Н. Предисловие // Евзлин М. Космогония и ритуал. – М.: Радикс, 1993. – С. 7–28.
11. Архангельский А. Н. Стихотворная повесть А. С. Пушкина «Медный всадник». – М.: Высш. школа, 1990. – 95 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Перзеке Андрій Борисович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури і компаративістики КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми міфопоетики, принципи структурно-семантичного аналізу тексту, теорія мотиву та інтертекстуальності, творчість О. С. Пушкіна та її вплив на російську літературу ХХ століття.

У ПСИХОАНАЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ АВТОБІОГРАФІЧНОЇ ОСНОВИ РОМАНУ „АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ” АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО

Андрій ПЕЧАРСЬКИЙ (Львів)

Стаття присвячена проблемі психоаналітичного виміру автобіографічної основи роману „Андрій Лаговський” А. Кримського. Матеріалом для дослідження стали психологічні моделі поведінки персонажів у творі. Методологічний інструментарій охоплює здобутки психоаналітичного підходу, зокрема інтерпретації З. Фрейда, К. Хорні, Е. Фромма та ін.

The article is dedicated to the problem of psychoanalytical autobiography model in a novel „Andriy Lahovsky” A. Krymskyu. The materials for researching are psychological models of behaviour of haracters in the storie. The methodological tools involve the achievements of the psychoanalytical approach, also interpretation of Z. Freud, K. Horney, E. Fromm and others.

Колись Г. Флобер казав: „Пані Боварі – це Я!”, ідентифікуючи особистісні якості з образом своєї героїні. Психосемантичний зміст трансформації лібідо відсилає нас до фрейдівського розуміння творчої енергії людини, що в конкретному випадку відтінює негативну форму едіпового комплексу. На відповідну „алхімію слова” миця натякав і Ян Парандовський, пишучи, що „Флобер рекомендував письменникам статеве

стримання, і цим самим дуже обурював Жорж Санд” [4, с. 67]. Так й Андрій Лаговський з однойменного роману А. Кримського, свідомо прирікаючи себе на аскетизм інстинктів заради творчості й науки, радив своєму товаришеві утікати „од зносин із жіноцтвом” і берегти „свою продуктивну силу!” [2, т. 2, с. 78–79].

Таке наївне спенсерівське розуміння закону економії душевних сил висміювалося в психоаналітичних колах лікарів початку ХХ століття. Що це? Нетрадиційні інвестиції у збанкрутілий творчий потенціал людини? Чи раціоналізація стосовно несвідомого страху перед жінкою, зумовлена динамікою зміни сексуальної орієнтації суб’єкта? З. Фройд логічно доводив у психології творчості, що душевна економія сил, поширюючись на абсолютну величину затрати, відступає на задній план стосовно до збільшення енергетичних доходів бажаної реакції, яка виникає від іншої особи. Адже, коли митець малою кількістю слів зуміє утілити велику кількість думок, образів (уявних асоціацій), ідей, то вербальна економія нам здається дріб’язковою порівняно з надзвичайно посиленою діяльністю мислення адресанта і адресата. „На перший план, без сумніву, виступає момент, – зауважував З. Фройд, – який полягає у тому, щоб ми очікували, готовилися до цієї витрати” [7, с. 158].

Якщо намагатися в стилі французького письменника Г. Флобера створити своєрідний автобіографічний оксиморон-епіграф А. Кримському, то він звучатиме так: „Андрій Лаговський – це не-Я!”

Літературна конспірація і потреба розкрити свою душу перед читачами устами головного героя роману створювали чудернацькі художні метаморфози й суперечливі, кумедні ситуації у творчому житті письменника. Так видання „Андрія Лаговського” 1905 і 1919 рр. містить передмову „До читачів”, у якій ведеться діалог між автором роману та його колишнім учнем – близьким приятелем: „Жодної „Передмови” не буде, – кажу я. – Навіщо ж вона? Та й кому?

– А читачам... щоб не думали, буцім ви свою автобіографію написали.

– „Що ви за дурниці плещете! – одмовив я. – Хто-хто, ви краще од усіх повинні відати, що в цьому романі про сироту жоднісінької події немає моєї автобіографічної. Та ви тих людей знаєте, з яких більше-менше списано оцю повість...” [2, т. 2, с. 696]. Отже, А. Кримський наводить прототипи образу головного героя – академіка Коша і професора Міллера.

Навіщо ж було авторові виправдовуватися стосовно „не-автобіографічності” твору? І хто взагалі вимагав від письменника подібного зізнання? Такі емоційні переживання нагадують водночас психотерапевтичний альянс між автором і читачем й едіпову ситуацію із маленькою дитиною (*homo ludens*), яка, сховавшись за батьківською берегинєю, каже: „А ви мене не знайдете!” Так визріла установка А. Кримського була передумовою парадоксальної мотивації – приховати перед читачем („лікарем”) своє діагностування душі й водночас надалі здійснювати самолікування („літературну психотерапію”), про яке

С. Павличко слушно зауважувала: „Драма Лаговського (як свідчить його біографія) є драмою самого автора, і, власне, написання роману є для Кримського способом самоліквідування, автопсихоаналізом” [3, с. 247]. У відтінку певних міркувань можна пригадати епізод із твору, коли лікар приходить до хворого Лаговського й радить йому писати про себе мемуари, щоб здійснити таким способом катарсис. Бо, на відміну від звичайних агресивних емоцій, емоції мистецтва є інтелектуалізованими, що реалізуються здебільшого в образах фантазії людини, а не в її стисканні кулаків чи стусанах. Тобто охудожнення людських бажань і почуттів витісняють соматичні реакції організму, створюючи так звану облагороджену естетичну ілюзію душі.

Леся Українка в листі до А. Кримського з гіркотою слова писала: „Перш усього мені досадно було на Вашу передмову. Хоч Ви і впевняєте там, що Ви ні перед ким не виправдовуєтесь, але ж інакше зрозуміти сеї передмови не можна, як тільки так: вірте сумлінню, люди добрі, се не автобіографія!” [5, т. 12, с. 139]. Письменниця звернула увагу на головного героя твору – професора математики Андрія Лаговського, який усією своєю діяльністю, психологією і лінгвістичним талантом нагадує образ самого автора, що дало можливість літературним критикам „виводити цілу біографію” [5, т. 12, с. 154].

А. Кримський за своє життя так і не наважився надрукувати дві останні частини роману, мабуть, побоюючись, що за ширмою головного персонажа могли б упізнати його самого. В епістолярній кореспонденції до І. Крачковського письменник писав: „P. S. „Андрія Лаговського” я надсилаю Вам не без вагання, тому що майже впевнений, що і Ви, як більшість читачів, побачите в повісті автобіографію: мій ліричний суб’єктивізм, що будучи пронизаний у повісті, мимоволі відсилає до такого припущення” [2, т. 5, кн. 1, с. 420].

Інтертекстуальна пов’язаність роману й біографії письменника – очевидна. Утім вона існує у двох вимірах: художньому й реальному, грані яких настільки переплутані між собою, що розрізнити їх видається непосильним завданням. Однак в обох випадках логікою власного суб’єктивізму автор несвідомо залишив спільну рису протилежних тенденцій світів – це наявність едіпового комплексу, що усвідомлюється як ключ до пояснення поведінки, неврозів, почуття провини і симптоматики душевних хвороб головного героя.

Хоча в романі А. Кримського каральна деспотична рука залізного імператора моралі людини надто завуальована, проте цілком слушно Т. Гундорова інтерпретувала декадентську свідомість Андрія Лаговського в українській літературі як „надмірну реакцію на моральний авторитаризм батьків і школи” [1, с. 112]. А вже конкретними наслідками такої протидії (внутрішнього конфлікту), за словами Лесі Українки, стало „бичування” істерії і фізіології” [5, т. 12, с. 144].

Як не парадоксально, але хвороба стає не тільки причиною заниженої самооцінки, комплексу неповноцінності у свідомості Андрія Лаговського, але й навіть засобом самопохвали та гордині: „В мене так-таки нічогісінько нема спільного з нею (матір'ю. – А. П.), подумав собі Андрій і саркастично додав: – Я – продукт сучасної цивілізації, я дегенерат, я декадент, я людина з fin de siècle, я неврастенік, а вона – вона така некультурна баба, що навіть неврастенії не надбала... дарма що в неї епілепсія” [2, т. 2, с. 26]. Ще К. Хорні звернула увагу у своїй терапевтичній практиці, що пацієнти з нарцисистичним нахилом „інколи розвивають дивовижну здатність перетворювати недоліки і невдачі в дещо грандіозне” [10, с. 214].

Важливо підкреслити, що стиль життя, стосунки з людьми і світосприйняття Андрія Лаговського були побудовані на інфантильній моделі взаємостосунків сина й матері, про що свідчать самі заголовки першої („Не порозуміються”) й останньої („Порозумілися”) частин роману. Навіть обране прізвище – Лаговський, – що, мабуть, походить від слова „лагода” (те саме, що „злагода”) символічно характеризує компроміс, психологічну альтернативу хворобливому амбівалентному ставленню героя до своєї матері. Адже у своїй лабораторії інтелекту подумками охрестив її „мерзенною дикаркою”, „некультурною бабою”, „підлабузницею”, а в потаємних лабіринтах почуттів плекав інфантильну любов і прив'язаність. Так розвивалося несвідоме почуття провини, що спонукало Лаговського вести аскетичний спосіб життя, чинити „праведні”, „жертвні” дії по щодо інших людей.

Власне, його „добрі” вчинки були запорукою, замаскованим симптомом витісненого почуття ненависті до своєї матері. Звідси докори сумління і запитання без відповіді: „ – Як назвати мій вчинок?.. Здається, я маю моральне право назвати його „гарним” і добрим. Мабуть, у мене добре серце... А може, це й не добрість, тільки просто пароксизм істерійності?.. Добрість чи істерійність?.. Га?..” [2, т. 2, с. 37].

У хворої людини критерій добра і зла є недеференційованим, бо мотивація учинків, дій розходяться із її внутрішнім еством, істинним Егом, що постійно перебуває під непосильною вагою провини стосовно психічної інстації Над-Я. Тоді едіпів комплекс набуває ознак доленосної і хворобливої інтенцій. Рефлексуючи своє Я, герой переживає надмірну емоційну суперечність, пов'язану із полімотивованою дією. Наприклад: фамільярність і претензії пані Бобрової щодооплати за неефективне репетиторство її сина викликали обурення Лаговського, який відмовляється від заробітку взагалі. Але лагідний тон і добродушне прохання пана Боброва збивають з пантелику хлопця, що в кінцевому результаті забирає таки свої гроші. Це згодом викликає у Лаговського внутрішні докори сумління за свій вчинок. Його афективний стан матеріалізується певною симптоматикою істерії, а саме: розчуленістю, сльозами й спазмами горла. „Лакейська душа!.. Та ні ж бо! От піду та верну йому гроші!.. Добре... Тільки ж опісля що буде?

Адже опісля здаватиметься мені, ніби я його марно покривдив, та й піду я вибачення прохати?! Прокляті нервища!!” [2, т. 2, с. 12].

Коли Лаговський згадував єхидні слова Лоначевської, яка допустила помилку стосовно нарахування відсотків, у нього вирувала злість, а при спогаді її вродливого обличчя й чарівної усмішки йому раптом хотілося побігти до неї, попросити вибачення й навколішках поцілувати руку.

Звісно, невмотивовані почуття провини героя викликані „матеріалізацією” фантазій Едіпа. Адже звичний свідомий спосіб емоційного збудження Лаговського був змінений на підсвідомий, а потім і несвідомий шлях заміщення реального об’єкта (Боброва й Лоначевська) на ірреальний, фіктивний образ (мати-батько) психічної інстанції Над-Я, виплеканий ще в ранньому дитинстві. Таке ідеалізоване перенесення, будучи одним із елементів нарцисистичної динаміки, сягає оральної фази розвитку особистості (першого року життя), до якої М. Кляйн відносить виникнення едіпового комплексу. Ілюстративним матеріалом відповідної психоаналітичної інтерпретації може послугувати сцена істерії Андрія Лаговського з елементами інфантильного неврозу: „Потім мовчки і машинально встромив великого пальця лівої руки в рот, між кутні зуби... куснув його раз-другий з усієї сили та й заходився гризти так, як собака жвакає кістку. Незабаром повен рот йому набігло крові...” [2, т. 2, с. 21].

Натуралістично зображений письменником патогенез істеричного синдрому містить символічний смисл психоневротичної динаміки любові Андрія Лаговського, тобто комплекс кастрації і гнітюче почуття провини. Адже кусання своїх пальців у стані афекту – це мазохістський аналог інфантильної сексуальності, що нагадує смоктання малої дитини своїх частин тіла. З. Фройд у „Трьох нарисах з теорії сексуальності” зауважував: „Цілком аналогічне зміщення трапляється і в симптоматиці істерії. При цьому неврозі витіснення здебільшого поширюється на власні генітальні зони, які передають своє подразнення іншим, власне в зрілому віці...” [8, с. 157–158].

За композиційною структурою роман А. Кримського нагадує психоаналітичну „активну техніку” у вузькому фрейдівському розумінні: від методу вільних асоціацій до інсайту з метою зробити їх для пацієнта усвідомленими. Аналізуючи істерію свого героя, письменник при тім наче очікує, що незадоволені вивільнені афекти будуть замінені якісно адекватним уявленням. Отже, автор у сюжетному розвитку подій забезпечив головному героєві „терапевтичний простір” (відхід від материнської опіки й реалізацію своїх потенціалів у науковому й творчому світі), у якому він мав змогу розіграти всю драму свого внутрішнього світовідчуття в атмосфері повної безпеки. Так сім’я Шмідтів стала своєрідною психоаналітичною кушеткою для професора Андрія Лаговського, який згодом з гіркотою досвіду усвідомив, що часто переносить на людей почуття й емоції, які плакає до своєї матері. Властиво, він не сприймав своїх друзів як реальні особистості, котріна б були кимось із членів його сім’ї. Професор

здебільшого їх ідеалізував, обожнював, підносячи на п'єдистал благоговіння.

Хамеліонські зміни негативної і позитивної форм едіпового комплексу чітко простежуються в любовно платонічних стосунках Андрія Лаговського з Володимиром і Зоєю. За інтелектуальними розмовами про літературу, філософію, культурологію, історію приховувалася невербальна мова жестів, яка оприявнювала негативну форму едіпового комплексу головного героя. Наприклад: „пригортав його голову до себе та й обцілював її...” [2, т. 2, с. 80], клав „собі на груди Володимирову руку і ніжно гладив” [2, т. 2, с. 169], „притулював до грудей хлопця лице і з приємністю слухав, як того б'ється серце” [2, т. 2, с. 104] тощо. Поміж тим у професора прокидалося почуття ревнощів, образи й огиди стосовно сексуальних утіх Володимира з Амалією. Так несприйнятливі для свідомості героя сексуальні й агресивні ваблення витіснялися у сферу несвідомого.

Знесилоючи своє Его зневагою до альма-матер, професор поплатився хворобливою симптоматикою свого внутрішнього безчинства над фемінністю, що яскраво виявилася в інтимних стосунках із його приватною ученицею Зоєю. Скошений недугою, Андрій Лаговський зізнавався, що сексуальні стосунки асоціюються в нього з фізичним болем, а не з утіхою. З цього приводу слід згадати міркування Ш. Ференчі, який наголошував, що загальним мотивом садистичних і мазохістських нахилів людини є страх перед нормальним сексуальним актом. Для угорського психоаналітика „умиротворення агресивних і лібідозних пристрастей, як буває при нормальному коїтусі, для невротиків неможливе” [6, с. 251].

Особистісна проблема любові А. Кримського реалізувалася як жертковий і моральний вчинок: усиновлення свого улюбленого учня Миколи Левченка, а відтак і його дитини, незважаючи на те, що сам батько не визнав свого сина. Є свідчення, що після повернення із заслання, яке відбувалося на Соловках, М. Левченко повісився в робочому кабінеті академіка. З утратою усиновленого учня радості життя А. Кримського стали похмурими.

Проблема біографізму письменника перебуває не лише в конкретному історико-теоретичному, але й психологічно-етичному вимірах літературознавчої думки. Розмежування на мистецьке і реальне Я людини несе неоднозначний характер стосовно „священного” ореола суверенності її інтимного життя. Так, У. Фолкнер уважав, що не біографія, а творчість митця може стати суспільним надбанням і підлягати відповідному аналізу. Подібні думки поділяли багато письменників, зокрема Леся Українка, О. Кобилянська, Б.-І. Антонич, М. Пруст та ін. Хоча не без підстав Ш. Сент-Бев стверджував, що без вивчення біографії письменника, без знання його особистого життя не можна глибоко й кваліфіковано аналізувати творчість. Звідси в літературознавстві методологічний принцип біографічного методу й утвердження думки – “шукати в митцеві людину”.

Герой А. Кримського Андрій Лаговський з однойменного роману намагався почувати себе щасливим, люблячи тих, які не відповідали йому взаємністю. Він інкогніто віддавав свої зароблені гроші збідованим людям та обмежував себе в усіх задоволеннях життя. Причина такого виснажливого хворобливого самобичування розкривається наприкінці роману: так зване „повернення блудного сина”. „ – Мамо!!! – істерійно крикнув він, кидаючись до її рук і цілуєчи їх. – Та я ж матеревбійник! Я ж сім год про вас і не згадував, а ви мене любите!!! Не вартий я вашої любові!..” [2, т. 2, с. 302].

Ось де наріжний камінь любові, проблематика якого полягала у витісненні едіпового комплексу, що в наслідках позначився на психічному здоров'ї уже дорослого Лаговського! Адже істерогенез передбачає фіксацію у ранньому віці людини на певному періоді розвитку почуття реальності. У суперечці на тему платонічної та еротичної любові Володимир дає риторичні запитання професорові: „Невже й вам не приходила у голову думка: кожен з них є ніщо, як результат акту спарування? Невже вам не здається, що над головою кожного з них мріє високо в повітрі переплетена в обіймах пара його батьків, *au flagrant delit*, і... наче благодатне ореолові сяйво на іконах...?” [2, т. 2, с. 148–149]. Запитання залишилися без відповіді.

А тим часом професор рятувався на острові перенесення любовного зв'язування. Цілком віддаючись своєму автоеротичному задоволенню й підсвідомим фантазіям, він таким чином захищався від карального ока Над-Я. Це зумовлено дитячою психічною травмою і результатом витіснення сексуальних стимулів негативної форми едіпового комплексу, накопичувана енергія яких стала матеріалом невротичних приступів. Е. Фромм зауважував: „Більш важкі неврози пов'язані із розмиванням материнської і батьківської ролей як у поведінці батьків, так і всередині самої особистості, яка розвивається” [9, с. 117]. Далі американський психоаналітик стверджує, що подібні типи неврозів, такі, як істерія, є результатом материнської однотипності й невмінням оволодівати життєвими труднощами.

Справді одна із головних психологічних проблем Андрія Лаговського, який перебував під нестерпною вагою едіпового комплексу, – це невміння долати життєві труднощі. Заплутавшись у стосунках із Володимиром, Костянтином та Аполлоном, професор намагався уникнути нестерпного почуття ізоляції. Він ніколи не відчував себе самотнім, але був позбавлений незалежності, бо йому не вистачало інтеграції. У контексті мазохістських стосунків Андрія Лаговського діяв однотипний механізм ідолопоклоніння (сім'я Шмідтів і Зоя зливалися в суцільний ідеалізований образ, „в одну спільну чудову китицю прекрасних і бездоганних людей” [2, т. 2, с. 131]). А в кінцевому підсумку це приводило до чорної смуги розчарування.

Якщо говорити про терапевтичний ефект головного героя у творі, то психоаналітична парадигма тут змінюється на філософсько-релігійну. Бо з аспекту першої – найбільш важливі фактори у вилікуванні неврозу не були пророблені. Адже описані в перших двох розділах роману інстинктивні

й генетичні особливості хвороби А. Лаговського так і залишилися на маргінесі теоретичних міркувань. Зрештою, усвідомлення героєм своїх невротичних нахилів і їхній детальний аналіз – це лише передумова до бажаного результату. Чисто інтелектуальне прозріння є надто поверховим, щоб говорити про справжній інсайт.

З психоаналітичного аспекту прості інтелектуальні бесіди й міркування є не більш, ніж пустослів'ям, тому що в будь-якому випадку вони відомі для героя як стара істина, що залишається для нього лише абстракцією, не маючи нічого спільного з реальністю. Андрій Лаговський волів здобути серед людей „безмежну любов”, не змінюючи при тім невротичну тенденцію свого Его. У кінцевому результаті зміна відбулася автоматично, тобто герой пише вірш „Сон” і таким чином умироутворює свої агресивні й лібідозні спонукання. „Адже як написав він цю поезію, то миттю заспокоївся, і голос совісті ущух та й не турбував уже його. Чи варто ж було аналізувати себе іще?” [2, т. 2, с. 266]. Ось це і весь процес терапевтичного результату!

А сюжет поезії такий. Зневажений і скривджений життям ліричний герой, лежачи, молився до Бога, щоб помстився його ворогам. У ту ж мить з'являється Христос і тихо промовляє, що таким мольбам гріх, бо Господь навчав прощати своїм ворогам. Приймаючи серцем Христову істину: „Любіть ворогів своїх”, Лаговський повністю зцілюється. Але, розкриваючи потаємні лабіринти едіпового комплексу героя, слова „любити ворогів своїх” для героя рівнозначна думці „любити матір свою”. Тому в пошуках „Шляху, Істини і Життя” логіці Лаговського протистоїть те, що можна назвати парадоксальною логікою, яка твердить, що В і не-В не вилучають одна одну як предикати Y. У цьому зв'язку дія скерована на пізнання Бога, але не правильною думкою, а правильною дією, щоб злитися з Абсолютом. Христос, якого герой відкидає як Бога, робить професору незаслужену благодать, тобто виліковує.

Лаговський перевернув усе догори ногами. Він волів розібратися в християнстві, дотримуючись принципів і розуміння релігійних поглядів Далекого Сходу. Така парадоксальна модель мислення головного героя близька інтелектуально професійній специфіці роботи самого А. Кримського – автора численних праць з історії та культури арабських країн, одного з найвидатнішого орієнталіста в історії світової філологічної науки.

Таким чином, філософська думка перетворилася в головну метурелігійності. Ідея Андрія Лаговського жити за Божими законами, але не вірити в Нього – це утопія. Його суперечливі релігійні погляди й міркування простежуються майже в усій сюжетній канві твору. Так, у психоаналітичному вимірі автобіографічної основи роману „Андрій Лаговський” А. Кримського моменти переродження духу інтелектуалізації людини, подолання її внутрішніх недуг віднайшли себе в романтичному світосприйнятті любові. Ця своєрідна інтимна рефлексія виявилася в

багатьох прозових творах письменника, що ставив персонажів у цілковиту залежність від „суб’єктивної” волі оповідача, устами якого розкривав свої помисли, ідеї і переживання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. – Львів: Вид-во „Літопис”, 1997. – 298 с.
2. Кримський А. Твори в 5 т. – К.: Наукова думка, 1972–1973.
3. Павличко С. Теорія літератури. – К.: Вид-во С. Павличко „Основи”, 2002. – 679 с.
4. Парандовский Ян. Алхимия слова. Петрарка. Король жизни. – М.: Изд-во „Правда”, 1990. – 656 с.
5. Українка Леся Твори в 12 т. – К.: Наук. думка, 1975–1979.
6. Ференци Ш. Тело и подсознание. Снятие запретов с сексуальности. Серия «Классика психоанализа». – Пер. с нем. – М.: Изд-во Nota bene, 2003. – 592 с.
7. Фрейд З. Остроумие и его отношение к бессознательному. – Серия: Классики зарубежной психологии. – Санкт-Петербург-Москва: «Университетская книга» АСТ, 1997. – 318 с.
8. Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений. – М.: Просвещение, 1989. – 448 с.
9. Фромм Э. Искусство любить. – Пер с англ. – СПб.: Азбука, 2002. – 221 с.
10. Хорни К. Самоанализ. Психология женщины. Новые пути в психоанализе. – СПб.: Питер, 2002. – 480 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Печарський Андрій Ярославович – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка Львівського національного університету імені І. Франка.

Наукові інтереси: літературознавство, богослов’я, психоаналіз художньої творчості, лінгвістика.

ХУДОЖНІЙ СВІТ НОВЕЛИ „БРАТ” ЛЕОНІДА МОСЕНДЗА

Ірина РУСНАК (Вінниця)

У статті проаналізовано художній світ новели „Брат” Леоніда Мосендза. Авторка детально розглянула найважливіші компоненти художнього світу твору й зробила висновок про те, що основу художнього світу Л. Мосендза становить неоромантичний героїзм і трагічний оптимізм.

The article deals with the artistic world of the short story „Brother” by Leonid Mosends. The author has researched in detail the most important components of the artistic world of the story and has made a conclusion that the basic part of the artistic world of L. Mosends is made with neoromantic heroism and tragic optimism.

Леонід Мосендз – видатний український письменник міжвоєнної та повоєнної доби ХХ століття, творчість якого була добре відомою у Західній Європі й Америці. Не знали про набуток митця тільки в Україні, звідки він змушений був емігрувати через неприйняття більшовицьким режимом усього, що якимось чином в’язалося з націоналістичним світоглядом.